

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa R. Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 3.

V Ljubljani, 1. februarja 1885. l.

XXV. leto.

Učitelj naj napreduje na podlogi svojega naobraženja.

Mnogo se je že govorilo in pisalo o raznih šolskih zadevah in tako tudi o potrebi, da napreduje učiteljstvo; težko se tedaj o tem pové še kaj novega. Ali, če se poslužujemo vedno in edino le tega, kar imamo od svojih prednikov, reči bi se nam smelo, da smo jim nevedni nasledniki. — Truditi in delati je bilo in bode tudi v prihodnje neprenehoma treba. Ako tudi ne delamo bistveno in vseskozi izvirno, delajmo vsaj našim zdanjim razmeram primerno. — „Tempora mutantur et nos in illis“ pravi znani rek. Kar je bilo nekedaj prav dobro, je zdaj morda le še dobro, mogoče tudi že nedostatno, treba je boljšega. Če nam je tudi iz minulosti marsikatero čvrsto, zlato zrno veliko vredno, vendar zahteva morda že zdanjost, da ga popolnujemo in zdanji dôbi primerno izpreminjamo.

Napredovati je bilo in bode treba v vseh stanovih; najbolj pa je treba napredovati onim stanovom, kateri vplivajo na razvoj in vzgojo človeško. Takim stanovom v prvi vrsti prištevamo stan učiteljski.

Iz predavne dôbe znani rek: „Quem dii odere, paedagogum facere“ dokazuje težavno stališče učiteljsko, ob enem pa tudi pojasnuje zgodovinski njegov obstanek. — Odkar biva človeški rod, spojena je z njim tudi njegova vzgoja. Vselej in neprenehoma se je moralo razmotravati, kako naj se vpliva na nedoraslega, da kasneje zadostuje vsestranskim zahtevam svojega veka, ter se popnè do stališča, da postane vreden ud človeške družbe in zopet razboren vzgojitelj svojim potomcem. — Način, po katerem se je od nekedaj do dandanes prizadevalo to doseči, pa gotovo ni bil vselej enoličen, marveč je moral biti času primeren, moral se je ozirati na istodobne potrebe — bodi si v duševnem in gmotnem, kakor tudi v pravem oziru. Pokazujejo se nam tedaj v pouku in vzgoji vedne premene in različna načela. Ne moremo sicer reči, da so bila takova načela človeštvu vselej blagodejna; trditi le smemo, da so bila resnična, ker to nam dokazuje pedagogična zgodovina.

Ker sta se pouk in vzgoja tekom časa po načinu mnogovrstno izpreminjala, moralo se je temu dosledno tudi naobraževanje poučnih in vzgojevalnih faktorjev izpreminjati ter popolnovati. Ni mi namen, da bi tû zgodovinsko zasledoval, kakó je napredovalo, kakó se je razvijalo učiteljstvo od predavne do današnje dôbe; oziram se le samo nekoliko na njegove zdanje razmere in potrebe.

„Kdor ne napreduje, nazaduje“, pravi znana poslovice. Koliko ta poslovice velja ravno učiteljskemu stanu, mi ni treba dokazovati. Pri našem napredovanju pa se nam je ozirati na dvoje: napredovati nam je umstveno in pravno. Te dve strani ste v tako

tesni zvezi, da si brez njih pravega napredka nikakor misliti ne moremo. S pravo nravstvenostjo družiti mora se naš osebni ali lastni duševni razvoj, dejansko delovanje v šoli in naše razmere v družbenskem življenji.

Pri vsakem delu, bodi si v katerem koli stanu, treba je nekake znanstvene podloge; brez nje ni upati pravega uspeha, brez nje ostane naše delo polovičarsko, ter po vsebini in obliki nedovršena. To veljá torej tudi nam; učiteljstvo potrebuje zanesljive podloge, predno prične svoje težavno delo. — Te podloge pridobimo si na učiteljiščih, ker tem zavodom je namen, da po mogočnosti naobrazujejo gojenca, razvijajo njegov um ter mu vsaj nekoliko kažejo pot, po kateri naj pozneje hodi. Vender vsega, kar zahteva njegov bodoči poklic, mu učiteljišče ne more dati; kazalo mu je le navodilo in pot, po kateri naj se ravna pri svojem poklicu. Vidimo, da to delo še ni dovršeno. Ko nas pošlje omenjeni zavod v javnost, kmalu spoznamo, da še le malo vémo in premoremo. Pridemo ravno na razpotje. Dvoje nam je mogoče: ali ostati na polovični poti, pri tem, kar smo si prisvojili za časa šolskega naobraževanja, ali pa korakati dalje na podlogi pridobljenega znanja. — Menim, da se v tej zadevi ne pomišljemo mnogo. Vsakdo, kogar ni edino le vborno kruhoborstvo privedlo do učiteljskega stanú, more se odločiti, ker čuti potrebo in dolžnost, da napreduje sebi v čast in národu v korist.

Iskati moramo sredstev, po katerih bi se naj bolje izobraževali. K tem štejemo: lastno razmišljanje, izkušnjo in razna učila.

Zapustivši naobraževalni zavod stopili smo z najlepšo nado v svet; naš poklic nam je bil idealen, zaprek nismo poznali; nadejali smo se, da nam pojde v našem delokrogu vse po gladki poti. Povsod so nam cvetele krasne cvetice. No, koliko se nam je obistinilo? Marsikatera cvetica je pobesila glavico, ter mirno zaspala. — Poklic naš ostane nam sicer idealen in v pravem pomenu vzvišen, a naše prvotne misli morali smo prej ali pozneje vsaj nekoliko zamenjati z drugimi ali jih prestrojiti.

Pa čemu smo se izneverili svojim velikim mislim, ako so nas nekedaj takó osrečevale? — Priznati nam je, da, radi njih nepripravnosti v praktičnem življenji. Razmere bile so močnejše, nego mi in naši vzori; sila in potreba ste tako hoteli. — Ta prikazen je novincu na šolskem polji lahko osodepolna, ker rada kalí njegovo zadovoljnost. Prva večja zapreka v izvrševanju njegovih misli dala mu je povod, da bi resno razmišljeval, kakor še doslej ni bil navajen. Odločiti bi se moral za eno ali za drugo, ker dvema gospodarjema se ne more služiti. Odločil naj bi se tedaj ali za svoje dozdanje načelo, ali pa za to, kar zahtevajo razmere, kar zahteva od njega svet. — Ustreza li lastnemu prepričanju, škoduje tako morda samemu sebi, morda celó svojemu poklicu in národu; ustreza pa razmeram, čutil bi se lahko nezadovoljnega, ker je primoran, da se izneveri svojim načelom. — Da se izogne obojemu zlù, iskati mora neke srednje poti, po kateri bi mogel zadovoljiti samega sebe in razmerè, ter vender vestno varovati svoj značaj. Za to pa je treba treznih misli, vedrega duhá, ker delo je gotovo silno težavno.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v

XIX. veku.

Prejšnjo dobo našega slovstva opisuje Slomšek v Drobtincah l. 1853 str. 119—120 tako-le: „Žalostni časi so bili . . ; vsa v prahu in v mahu zarašena je slovenšina spala. Nemci in drugi ptuji sosedi so jo čertili in zaničevali, vlastenci so se nje sramovali; kaj čuda, da ni bilo čitati slovenskih knjig, niti bilo moža najti, kateri bi jih bil

po slovensko pisal. Na kmetih ni bilo šol, po terjih in mestih se je učila nemščina in latinščina; onadve ste košato za mizoj sedeli, nji sestra je pa za vratni pozabljena medlela. Slave slavni sini so znali verlo pisati nemško in latinsko, gučiti po italiansko in francosko, v svojem jeziku maternem se niso dali slišati, kakor hitro so gosposko suknjo oblekli. V Celovškej duhovščici, v semenišču večidel slovenskih dušnih pastirjev, ni bilo najti slovenskih knjig, razun Guzmana nemško-slovenski besednik, in pa kratko premišlevanje večnih resnic, slovnice izmed jezer učenih Slovincov eden poznal ni. Po tri duhovnije ali fare si lahko prehodil, poprej, ko si slovenski evangelj ali pa unih 68 svetih pesem najdel; in če je kdo vedel svet pasion (terplenje Kristusovo) čitati, ali pa sv. evangelj povedati, je bil ljudem kakor prerok imeniten. Veliko duhovnikov bilo je med Slovence poslanih, kateri še niso slovensko brati znali; cerkvenik jih je v saboto naučil sv. evangelj brati, kterega so v nedeljo na leci ljudem s težavo povedali. Ni bilo dobiti slovenskih pridig; jih pa tudi duhovniki pisali niso. Iz nemških ali latinskih knjig so po verhu mlatili; in lahko se ve, da je bilo več plev ko pa zernja, kar govor zadene. Drugi učeni stanovi se za svoj materni jezik zmenili niso. Tako se je vboga slovenšina ksala, pa tudi omika Slovincov je toliko zaostala, da smo bili narodom v zasmeh in oporeko. Vsa-kojaškega serca je moral biti torej mož, kateri se je upal zaničevanega maternega jezika lotiti in obuditi med svojim narodom dušno življenje. To so storili na Krajskem rajni Juri Japel, Guzman (Gutsmann) na Koroškem in na Štajarskem naš slavni Volkmer.“

Leopold Volkmer (Volkmayr — Volkmar) r. 13. okt. 1741 v Lutomeru (Luttenberg) na Štajarskem, bil v Varaždinu (Vražlin) v šolah latinskih, v modroslovnih pa bogoslovnih v Gradcu, mašnik l. 1764, kaplan pri sv. Ožbald, na Ptuju, pri sv. Martinu in sv. Urbanu, u. 4. febr. 1816.

Leopolda Volkmera, pokojnega duhovnika Sekavske škofije Fable ino Pesmi. Spravil ino z' kratkim Volkmer'vim življenjom na svetlo dal Anton Janez Murko. V Gradci. Na prodaj v Fr. Ferstl'vi knigarnji, Janeza Lovrenca Greinera 1836. 8. XVI. 148. Natisk ino papir iz Andreja Lajkam've natiskarnje ino papirnje. V razgled bodi (Star konj. Enokoljko popravljena v Kor. in Štaj. Pesmi. M. Ahacel str. 139—145):

Sivec ali srečna podložnost.

Ha! ha! en mladi žrebec herže,
Stojéč na sredi med konji;
Vse štiri bistro kviški verže,
No z' drug'mi konji tak guči:
V začetki, ja! nas je natura
Postav'la proste sem na svét;
No človek bi se z nami gura?
Je on to smél od prvih let?
Predstarši naši so hodili,
Gdé, gda no kak je kerí htél;
Zelene kerme so se vžili,
Jim toto je gdo branit' smel?
Od njih nobeden ne je služil,
Nobeden ne naprežen bil:
Nobeden vlačil ali pluzil,
Nobeden gajzle žlak dobil.
No mi, ah mi, fuj sram nas bodi!
Smo hlapci — ne, smo vózniki!
Nas sedlo no homot oglodi,
No smo za to še tepeni.

No komi, komi smo pokorni?
Človeki! Kaj pa človek je?
Je človek al' smo mi ti gorni?
Vas, brati! prosim, sodite.
Mi smo tak lepi od nature;
Tak lep je človek ne, kak mi:
On gerdo gre po dvéh, kak pure,
Po noči vidi kaj z očmi?
Se zemla, da on ná-njo stopi,
Tak močno trosi, kak da mi?
Gda njemi duh iz nosa sopi,
Kak se iz našega kadí?
Poglejmo se, kak nas vse cira:
Vse, vuha, grive, glava, hod!
No človek, toti nas regira,
Zdaj toti je krez nas gospod!
On nam na herbet sedít ide,
Da z kem se bojuvati ma;
No či premaga, nazaj pride,
Vso čast le sebi, nam ne dá.

Čast, kero ma, mi njemi damo,
Ja! njemi, da je nima sam.

Ker lon pa mi od njega mamó?
Kak on dobrote plača nam?

Za štrajnge k plugi nas priveže,
Al' z nami vozi k verhi gnoj;

Še z gajžloj póka, no se zdère:
Prekleta merha, ne postój!

O brati, réš'te se hlapčije!

Naš prvi rod je prosti bil;
Pa človek, puni ciganije,

Pod sé nas je v oblast dobíl.
Kak lahko bi, či vkup deržimo,

Nam 'z njeg'vih rok se rešit' b'lo:
Pravico tak nazaj dobímo.

Kaj men'te! Vse mučí na to!

Vsi konji beršejo z nogami

Od vel'ke jeze krez en čas.

„Či meniš, da bo bolši z nami,
Se čemo spuntat'!“ je vséh glas.

En sam, en sivec glavo trosi,

Se izkašlá iz starih pluč:
Zdaj ferca, da ma muhe v nosi,
Naprej se riva, začne guč.

Ja res je, res! kaj žrebec reče,
Da je naš rod bil negda prost;

Pa čas, ker bil je, zdaj ne teče,

Do njega je en dugi most.

Nevarno je po totem iti,

Pod nami se podreti zna.

Vam puntarija most će biti,

Oh vse nesreče tota ma.

Mi vel'ko moč v kopitah mamó,

Vse z njimi ób-tla veržemo:

Pa, pajbi! moč či mate samo,

Vas tota k cili sprav'la bo?

Zanes'te se na njo, kak čete,

„Zastopnost“ tota vam falí:

No toto človek ma, kak véte,

On zato je gospod, ne vi.

Gdo puva no popravi štale

Za vašo stanje, no da vas

Gdé ne bi hudobije klale,

Ne vuk, ne toča, sneg no mraz?

Gdo v zimi vas pred gladom brani,

Gda tota zemlo vso vmorí?

Gdo vam za žejo vodo shrani,

Gda vse potoke led vsuší?

Gdo, gdo vas snaži, gdo vas vrači,

Gda blatni al' nezdravi ste?

Gdo vam pomaga, gda vas tlači

Nesreča, naj je kakša še?

Gdo vam tak lepi oves póva?

Gdo 'z trave vam senó suší?

Pojéte staro kermo, nova

Pred vami v jaslah že leži.

Zapstojn vi reje ne dobite,

Za njo res date svojo moč:

Pa kero moč pri njoj zgubite,

Poverne ona vam drugoč.

Kej samo moč vam nem're dati,

To vam človečja pamet dá:

Skoz njo vas človek zna ravnati,

Kak svojo moč vsak' nucat' ma.

Štímanje vašo je prevzetno,

Ja človek čast od vas dobí,

Pa on (verjeti ne je žmetno)

Vam vekšo dá, kak njemi vi.

Čast, kero on ma, z vami tala,

Da, gdé on je, vi tudi ste;

Stan njegov hiša, vaš je štala,

Pa ste pod strehoj, kak on je.

Za svoj počínek ma nedelo;

Kaj nimate vi tudi jo?

On vas ne pela tē na delo,

No reče: Dnes počínek bo.

On vam postreže; vi pa delo

Opravit' mate, kak želí:

Je ne življenje to veselo?

Ne bod'te, brati! puntari.

O toti guč je konjom segnil

V sercé, no že je krotko b'lo;

En vsaki noge je pretégnil

K znamenji, da prisegli so:

„Človeki tak pokorni biti,

Da njim no njemi k nuci bo,

No terdno v glavo si zabiti,

Kak puntari nesrečni so.“

Podložnik v serce si zapiši,

Kaj stari sivec te vučí:

„Prost biti si nigdar ne iší;

Či išeš, tak nesrečen si.

Gospodi samo ne je vola,

Da njemi k dobrem služil bi:

On vé, da Bog je njega zvola,

Za tvojo dobro da skerbí.“

Opomnja. Gučati: govoriti; bi gura: gural, igral; vóznik: jetnik; verh: gorica; mučati: molčati; guč: golč; spuntati se: sich verbünden; zvola: zvolil; povati: bauen; beršejo: praskajo; pajb: Bube; žmetno: težko.

Volkmer je bil prvének štajarsko-slovenskih pevcev, pravi Murko v knjižici, kjer se v bolj prvotni pisavi nahaja 61 fabul pa 12 pesmi njegovih. „Njihove fabule ino pesmi, polne lepih navukov ino nedolžne šale, še zdaj vsi štajarski Slovenci od vseh naj rajši pôjejo, ker so v prosti slovenšini spisane, ino nje vsi pevci lahko zastopijo. Imenitne so tudi Volkmer've cerkvene pesmi ino njihove predige na vse nedele ino praznike celega leta, ino njihov keršanski navuk v prédigah itd. (XV)“. — „Njih beseda ni scer dosti vglajena, ker ga ni bilo, kdor bi njo bil likal; pa je zadosti prijazna in domača, kakor se čuje v Slovenskih gorica, kjer jo prosti ljudje tako čedno govorijo, kakor se slovenšina po mislih učenih možev čita v starem sv. pismu, kojega je sv. Ciril, apostol Slovanov prvi poslovenil“, pravi Slomšek v Drobtincah l. 1853, kjer ga opisuje (str. 107 do 126), češ, Leopold Volkmar, slavni pesnik, častiti Anakreon Slovenskih goric... „Ni bilo med Slovenci strasti, ne gerde razvade, ne škodlive krivovere, ktere bi ne bili skerbni Volkmer zapazili in v kakej priložnej basni tako nažgali, da so se krivi gerdobe sramovali in odvadili, nedolžni pa varvali (Beri čedne basni: Metul ali gizdava vragljivost . . Sivec ali srečna podložnost . . Pastirinka ali slepi starši . . Vrana ali preoblečen kmet . . Želod ali popravljena pamet . . Papiga ali bogata nevesta . . Špartanarca ali slovenska mati . . Mijolka ali nesrečna laž . . Kruh ali človeške nevošljivosti itd. — Ni bilo domače poštene dobrovolje, koje ne bi bili Volkmer s kakoj čednoj pesmicoj poveselili, naredili ljudem nedolžno šalo za smeh, pa tudi v poduk (Beri: Hvala kuhne . . Sodba krez dekile pri domlatkih . . Pesem od kmestva itd.). Vsi radovedni so čakali ne le kmetovski ljudje, nego tudi duhovski in deželski gospodje, kaj bodo novega g. Volkmer nakovali; in zaslišati novo pesem so njo Slovenci hitro znali, prepisovali in razpošiljali; v kratkem se je po vsih krajih pela ali brala, in vsa dežela je oživela lepega pevanja in nedolžnega veselja. Verli domoljub Volkmer niso zamudili svoje rojake za vojsko vnemati, kedar je bila sila, pa tudi niso bojezlivcom prizanesli, ako se niso po junaško obnašali (Beri: Hvala pa Zaničavanje landverov). Budili so serčnost svojih vlastencov, skerbeli za ljubo domovino, za njeno slavo in blagostan. Kdo bi takega domorodca ne častil in po svoje zmožnosti ne posnemal (cf. Drobt. l. 1862 str. 77)? — Tu je Slomšek dal ponatisniti tudi „Pesem od lipe in Slovo od hrasta“, pa ono, v kojej jemlje slovo od svojih ljubih pesem ter izporoča svoje dušno blago mlajšim, namreč (Murko str. 140):

Črúp ali noben glas.

Vsaka reč ma svoj začetek,
Vsako čaka njeni kraj;
Da sem dozdam ne mel svetek,
Čem si ga napravit zdaj.
Pevcov Duh! ti mir mi pusti,
Mlade k' pójenji podhusti,
Jakši bodo kak sem jaz:
Stari črúp ja nima glas.

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir**.)

(Dalje.)

Dr. Razlag.

(Glej 168. berilno vajo: „Hribček“.)

Doktor Radoslav Razlag se je rodil v dan 12. julija 1826. l. v Radoslavcih pri Ljutomeru na Štajerskem. Živel je kot odvetnik v Brežicah na Štajerskem in v Ljubljani, ter umrl v dan 5. junija 1880. l. v Brežicah.

Razlag je bil iskren slovenski rodoljub in izprva prijatelj slovensko-ilirskemu narečju, t. j. neka mešanica slovenščine in srbščine, vsled katere bi se mogli Jugoslovani bolje porazumevati. V tej „mešanici“ je Razlag 1852. in 1853. l. izdal zabavni knjigi: „Zora“ in „Zvezdice“; vendar kasneje se je taki mešanici odpovedal, ter pisal gladko in čisto slovenščino. Razlag nam je napisal več pesmic, ter izdal je tudi „Pesmarico“, zbirko pesni različnih slovenskih pesnikov. Ta knjiga je prišla 1872. l. v drugem natisu na čan. — Iz te Razlag-ove pesmarice je pa natisnjena tudi naša pesnica „Hribček“.

J. Volčič.

(Glej 181. berilno vajo: „Zdravje“.)

Janez Volčič, rojen v Gabrovem blizu Škofje Loke (na Kranjskem) v dan 27. aprila 1825. l. V ljudsko šolo je hodil v Škofji Loki, v gimnazijo pa v Novem Mestu in v Ljubljani. Po dovršeni gimnaziji se posveti duhovskemu stanu, ter je bil 1849. l. v mašnika posvečen. Zdaj slušbuje kot župnik v Šmarjeti na Dolenjskem.

Volčič je napisal več cerkvenih pesni in pobožnih knjig. Mej slednjimi naj vam omenim le „Devetdnevnice k naši ljubi Gospe presvetega Srca“ in obširno delo: „Življenje preblažene Device in Matere in sv. Jožefa“, katero izdava družba sv. Mohora. Priobčil je tudi poučno knjigo „Vojsko in slovo žganju“ ter „Domačega zdravnika“, iz katere knjige so posnete te črtice o zdravju.

Franjo Končan.

(Glej 182. berilno vajo: „Telovadski zbor“.)

Omenil sem vam užé, da je pesni v naših berilih s podpisom „Krstnik“ zložil prav za prav Franjo Končan, ter da jih je Janez Krstnik, Kersnik, le nekoliko popravil.

Franjo Končan se je rodil v Ljubljani v dan 27. januarja 1855. l. Tù je dovršil sedem latinskih šol in učiteljišče. Bil je učitelj pri sv. Antonu na Pohorji blizu štajerske Ribnice ter je umrl v dan 4. avgusta 1879. l. v Ljubljani.

Pokojni Franjo Končan je bil nadarjen pesnik slovenski. Priobčeval je svoje pesni v „Zvonu“ in v „Vrtci“; a za šolsko pesmarico „Slavček“ poslovenil je mnogo pesnic. Umrl je, žal! veliko prerano, neizpolnivši niti svojega 25. leta!

Josip Starè.

(Glej 187. berilno vajo: „Odgoja spartanske mladine“.)

Josip Starè se je rodil v dan 16. okt. 1842. l. v Ljubljani. Gimnazijo je dovršil v Reki, a visoke šole v Pragi. Zdaj je profesor na realki v Zagrebu. Mož je prejšnja leta marsikako gledališko igro preložil na slovenski jezik. V novejšem času marljivo sodeluje pri „Ljubljanskem Zvonu“. Najimennitniše njegovo delo pa je „Občna zgodovina za slovensko ljudstvo“, katero izdava po družbi sv. Mohora. Letos je prišel užé 10. snopič te knjige na svetlo.

Krones.

(Glej 204. berilno vajo: „Celjski grofje“.)

Fran Krones se je porodil v dan 19. novembra 1835. l. v Ogerskem Ostrovu (Ungarisch-Ostra) na Moravskem. Zdaj je profesor na vseučilišči v Gradci, kjer predava avstrijsko zgodovino. Mož je zeló učen nemški zgodovinski pisatelj, a tudi Slovanom pravičen, ter umé celó nekoliko slovenščine. Ob jednom je ud c. k. deželnega šolskega svéta v Gradci. Krones je 1874. l. izdal knjižico, namenjeno ljudskim šolam: „Pripovesti iz zgodovine Štajerske“, katero je na slovenski jezik preložil vrli pisatelj slovenske mladine, Ivan Lapajne, zdaj c. k. okrajni šolski nadzornik v Krškem (porojen v dan

22. februarja 1849. l. na Vojskem pri Idriji na Kranjskem). Iz omenjene knjižice je vzeta tudi pričujoča berilna vaja.

Opómnja. S tem je konec slovstveni zgodovini v III. Berilu; ostaja nam še govoriti o slovstveni zgodovini v IV. Berilu.

Četrto Berilo.

M. Cigale.

(Glej 1. berilno vajo: „Bog je“.)

Jako spretni jezikoznanec je Matija Cigale. Rodil se je v dan 2. septembra 1819. l. v Lomeh pri Idriji na Kranjskem, ter je zdaj c. k. ministerijalni tajnik na Dunaji. Bil je svoj čas urednik listu „Sloveniji“, ter nam je po različnih časopisih spisal mnogo razprav, ki pričajo, da je strokovnjak v jezikoslovji. On je tudi uredil Vodnikov „Nemško-slovenski slovar“, kateri je 1860. l. izšel na troške Ljubljanskega škofa Antona Wolfa v dveh debelih zvezkih. O tem slovarji smo užé nekaj več slišali pri razpravi o Valentinu Vodniku. — Da bi se Slovenci tudi o znanstvenih rečéh mogli dostojno izraževati, napisal nam je l. 1880. „Znanstveno terminologijo“ (izrazoslovje), kjer nahajamo potrebne slovenske znanstvene izraze. — V poslednjem času se Cigale večkrat oglasi v „Novicah“ s kako jezikoslovno razpravo.

Simon Gregorčič.

(Glej 9. berilno vajo: „Sam“.)

Mojster zdaj živečih slovenskih pesnikov je Simon Gregorčič. Narodil se je v dan 15. oktobra 1844. l. na Vrsnem, v gorski vasi, katera leži pod goro Krnom na levem bregu Soče na Primorskem. Njegovi stariši — kmetskega stanú — imeli so več otrok. Simonovega očeta, Jarneja, spoštovali so domačini užé od nekdanj zaradi njegove odločnosti in razumnosti. Ko se fantič Simon navadi od domačega kaplana nekoliko brati in pisati; pošljejo ga stariši v početne šole v Gorico. Takrat so bile te šole še nemške; lahko si je torej misliti, da je delalo to čisto slovenskemu dečku precej težav. Izvršivši osnovne šole prestopi na Goriško gimnazijo; saj njegovi stariši so ga dali iz tega namena v šolo, da bi bil duhoven. Deček Simon se je izvrstno učil; zato ga vzprejmejo v 3. gimnazijalnem razredu v „malo semenišče“, to je v Gorici zavod, kjer ubožni, pridni in npravni gimnazijalci brezplačno dobivajo hrano, stanovanje, obleko in knjige. V tem zavodu je ostal Simon, dokler ni izvršil vseh osem gimnazijalnih razredov. Izvršil jih je z odliko 1864. l. Potem ide v bogoslovnico, da se posveti duhovskemu stanu. Tudi tukaj se je prav dobro učil ter bil v dan 20. oktobra 1867. l. v mašnika posvečen. Služboval je najpreje kot kaplan v Kobariidu (na Primorskem), potem je prišel 1873. l. za kaplana v Rifenberg v Vipavski dolini na Primorskem, kjer je ostal nad osem let. A zaradi bolehavosti moral je popustiti to službo ter začasno iti v pokoj. Kmalu se mu pa zdravje toliko povrne, da vzprejme lahko duhovniško službo na Gradišči, nedaleč od mesta Gorice, kjer biva še dandanes posvečujoč vse svoje moči dolžnostim svojega stanú in predragi mu slovenski domovini.

Simon Gregorčič je velik pesnik, za Preširnom gotovo najizvrstnejši v Slovencih! Za mili slovenski národ ogrel se je bil Gregorčič užé kot dijak na spodnji gimnaziji. Sreča mu je bila namreč tam naklonila izbornega učitelja Ivana Šolarja (Kranjca), ki je pred nedavnim umrl kot deželni šolski nadzornik v Zadru v Dalmaciji. Blagi ta gospod ni bil svojim učencem le vrli učitelj, nego pravi vzgojnik in

vodnik. Rekal jim je čestokrat: „Glejte, da boste prvaki v vseh predmetih! Pridno se učite, da boste možje mogli pomagati svojemu národu, kajti brez znanja vam ne bode mogoče koristiti svoji domovini!“ Gregorčič si je te besede dobro zapomnil. Učil se mnogo — predmetom šolskim in nešolskim. Prebiral je marljivo velike pesnike drugih národov, posebno latinske in grške, ter se je tudi vadil v srbskem in češkem jeziku. Vrhu tega se je vežbal v slovenskem spisovanju, ter priobčeval v Janežičevem „Glasniku“ prve svoje pesni, katere je večinoma označeval le z začetnima črkama svojega imena in priimka.

Kot kaplan je dalje objavljajal polagoma svoje pesni po časopisih; vendar mora se reči, da še le z letom 1870. pričnè mojstrsko delovanje pesnika Simona Gregorčiča. Tega leta je namreč jel izhajati Dunajski „Zvon“. Urednik mu — Stritar — oznanjal je v njem svoje nauke o pesništvu, razkrival brezobzirno napake v slovenskem pesništvu, ter kazal z vzgledom, kako je zlagati lepe vredne pesni. In ti Stritarjevi nauki niso padli na skalnata tla, nego obrodili so mnogo zlatega sadú. Stritar je sè svojim „Zvonom“ slovensko pesništvo nekako prerodil; vzbudil je mlade čile pesnike, ki mu delajo zdaj vso čast. Najslavnejši učenec Stritarjev pa, mož, ki je číslanega svojega učitelja zdaj užé prekosal, je — Simon Gregorčič! On, zdanjih slovenskih pevcev mojster, rad tudi sam pripoznava, da se je od Stritarja mnogo naučil, rad sam zatrjuje, da je „Stritarjev učenec“. Kakó vesel je bil Stritar, dobivši takó izbornega učenca, lahko si mislite. Zveza mej njim in Gregorčičem je postajala zmerom oža, in zdaj sta si iskrena pisatelja, marljivo si dopisujeta, da - si se nikdar v življenji nista videla. Slovenci smo lahko ponosni na ta dva prijatelja, na ta dva velika pesnika, polna žarne ljubezni do slovenske domovine!

Gregorčič je priobčeval svoje pesni po različnih časopisih in z različnimi izmišljenimi podpisi (Gorski, Bojan in dr.); največ pa jih je objavil v „Zvonu“ s podpisom X. Vsi pravi poznatelji lepih pesni, občudovali so te krasne pesni ter bili radovedni, kdo se skriva za črko „X“. Ta uganka je bila vsem rešena še le, ko je Gregorčič 1882. l. nekoliko svojih pesni zbral ter jih priobčil v knjigi, kateri je tak naslov: „Poezije. Zložil Simon Gregorčič (I. zvezek)“. Od tega časa je Gregorčič ljubljenec slovenskega národa. Celó milostivi knezoškof Ljubljanski, pokojni dr. J. Pogačar, povabil je bil Gregorčiča k sebi, ter mu čestital in ga slavil radi tako izbornih pesni. In tudi naša vlada, spoznavši njih izvrstnost, podelila je vrlemu pesniku lepo darilo v denarjih. Ker so se pa Gregorčičeve pesni brzo razprodale, oskrbel je naš pesnik drugo pomnoženo izdavo omenjenega I. zvezka, ter ga v krasni opravi izdal letos malo dni pred Božičem. Tudi to izdavo je národ veselo vzprejel, in zvezda vseh číharnih slovanskih duhovnikov, preslavni hrvatski rodoljub in škof Strossmayer v Djakovem na Slavonskem, pisal je našem pesniku pismo, v katerem mu mej drugim tudi pravi: „Vi, moj prijatelj, zares božanstvene misli in božanstvena čuvstva v nebeški jezik skladate in národu svojemu posvečujete“. — Gotovo bi se tudi vi, ljubi moji otroci, seznanili radi kaj več z Gregorčičevimi pesnimi. Nu, v naših berilih jih imamo tudi nekaj, katere so bile vzete večinoma iz „Zvona“. Pomnite torej: v naših berilih so sledeče pesni Gregorčičeve: V II. Berilu: 46. berilna vaja „Lastovkam“. — V III. Berilu 124. berilna vaja „O nevihti“. — V IV. Berilu te berilne vaje 36. „Nazaj v planinski raj; 40. „Soči“; 75. „Mavrica“; 93. „Veseli pastir“; 111. „Zaostali ptič“; 113. „Ujetega tiča tožba“; 122. „Življenje ni praznik“. Le večkrat prebirajte lepe te pesni, da se jih navadite celó na pamet!

A zdaj naj vam konečno povem še nekaj podrobnosti o Gregorčiči!

On je goreč, značajan narodnjak, unet Slovan, vzgleden duhovnik in vrl pridigar. Iz njegovih pesni kaže se nam kaj lepo žarna njegova rodoljubnost. A v svojih pesnih

nas tudi poučuje, vzpodbuja nas k usmiljenju do trpečega sobrata ter nas navdušuje za vse lepo in blago! V njih se nam kaže Gregorčič pravega národovega učitelja.

Gregorčič je preblaga duša, miren, postrežljiv, usmiljen in ljubeznjiv mož! Kako je z vsem srcem udan pravim svojim prijateljem, dokazal nam je v prekrasni pesni, katero je zapel umršemu kaplanu Stresu v spomin in v pesni, katero je zložil odhajajočemu prijatelju Gruntarju! A tudi tebe, mila slovenska mladina, ljubi naš pesnik prav iskreno! Gregorčič je mladini izboren učitelj. On rad vabi otročiče k sebi, ter jih poučuje, ter je ž njimi sam otrok! Užé v Kobaridu so otroci k njemu radi zahajali, ter peli ž njim lepe národne in druge pesni. Ob jednom jim vzbuja ljubezen do Boga in domovine, pravi jim, naj bodo zmerom dobri, pošteni, naj se pridno učijo, posebno milega materinega jezika. Posojuje jim tudi „Vrtec“ in druge primerne koristne knjige. Besede, katerih ne razumejo, nosijo mu na lističih, in on jih jim potem tolmači (pojasnuje). Otroci se radi učijo na pamet njegove pesni ter na tak način si budijo spomin na slavnega svojega učitelja.

Tak mož je tedaj pesnik Simon Gregorčič! Gregorčič je zdaj 40 let star. Koliko lepega še od njega pričakujemo, če mu Bog ohrani ljubo zdravje! Gotovo vsi to najjiskreneje želimo! Vem, da bi tudi po lici radi poznali slavnega moža! Glejte njegovo lepo podobo, in posnemajte ga!

(Dalje prih.)

Kakó bi si Kranjski učitelji materijelno opomogli.

Učitelji na Kranjskem ne pričakujemo, da bi nam dežela kaj prida pomagala. 20 % šolske priklade straši deželne poslance, da bi nam še kaj priboljšali. Znabiti, da toliko dosežemo, da se dadó opravilne doklade tudi enorazrednicam. Morebiti, da bi se tudi starostne doklade povikšale pri vseh kategorijah učiteljskih plač na 10 %, ako se bode pokazalo, da se bodo od zdaj znižale šolske priklade, ko bode vsled novega zakona z 28. dec. preteč. l. tudi Ljubljansko mesto (in ž njim vred južna železnica v večji meri) moralo prinašati svoje odstotke v vkupni deželni šolski zaklad.

To pa je le moka (ali še manj), iz katere se bode javeljno kaj kruha speklo. Ker smo torej kranjski učitelji najslabši plačani, zato pa nam mora biti skrb, da premišljujemo, kako bi si pri svojih slabih razmerah vender le izboljšali materijelno stanje za - se in za svojo rodbino. Tù tedaj nekaj nasvetujem iz dejanskih izkušenj. Nekateri svéti veljajo vkupnemu učiteljstvu in za vse slučaje, drugi pa le posameznim osebam in tudi ne za vse okoliščine. Ne povem ravno kaj novega; toda to, kar je dobro, mora se večkrat ponavljati. Učitelj šteje se k razumništvu, ki si vsakdanji kruh največ služi s svojim razumom, s pridobljenimi znanostimi. Zato mora učitelj pred vsem skrbeti za temeljito izomiko svojo, ako hoče v materijelnem obziru svojemu stanu primerno dobro ishajati.

Čim boljša spričevala si bode pridobil, tem boljšo službo bode ž njim vlovil. S slabim zrelostnim spričevalom dobil bode nastopni učitelj komaj 400 gld., z dobrim utegne se mu posrečiti, da vjame 450 gld. Z zrelostnim spričevalom se učitelj ne more za trdno nastaviti. Dokler pa učitelj v službi ni stalen, ali prav za prav, dokler nima spričevala učiteljske sposobnosti, ne štejejo se mu leta v pokojnino. Kolikor manj let se mu šteje v pokoj, toliko manjša pokojnina se odmeri komu. Učitelj skrbi za starost, za svoje otroke in ženo, ako si prej ko prej pridobi sposobnostno spričalo. S tem postane stalen in s stalnostjo si pridobi pravico do petletnih doklad. Starostne doklade pa veliko pri-

pomorejo k boljšemu materijalnemu stanju. Pet let kmalu mine, in lepo se pozná 40—60 gld. poboljška na leto. Starostna doklada pa se ne pridobí kar naravnost; postava stavi pogoj pridnosti v učiteljskem poklicu. Izpolnuj torej zvesto svoje dolžnosti, ker sicer ti odrekó pravico do petletne doklade. Ako ti vse ne odtrgajo, odtrgajo ti je morda vsaj en del, za eno leto ali za nekaj mesecev. Škoda je, če se nar. prikrajša tudi le 10 gld. ali 5 gld. Gledati se mora, da je najnižja šolska oblast z nami zadovoljna. Ako je šolski voditelj z nami nezadovoljen, utegne že okrajni šolski nadzornik dvomiti. Ako okrajni šolski svèt učitelju doklado odreče, težko bode po potu pritožbe naklonil mu jo sl. deželni šolski svèt. Na sl. ministerstvo pritoževati se, je navadno brez uspeha, in upravno sodišče se je pa izreklo, da je inkompetentno.

Materijelno bode učitelj bolje shajal, ako postane šolski voditelj, če tudi samo na enorazrednici. Kot voditelj ima prsto stanovanje. Po postavi na enorazrednicah drugega poboljška ni v zvezi z voditeljstvom, ali tudi to veljá precej pri učitelju, ki ima družino. V ugodnih okoliščinah se dá morebiti še kakšen krajcar prislužiti pri voditeljstvu tudi po pošteni in postavni poti — ako je krajni šolski svèt učitelju naklonjen — bodisi, da mu to ali ono pri šoli pripusti, da oskrbuje tako, da učitelj nima izgube. Materijelno je učitelj precej na boljšem, ako postane nadučitelj, kajti nadučitelji morajo imeti na Kranjskem po postavi 500 ali 600 gld. plače, stanovanje in opravilno doklado, ki znaša na dvorazrednicah 50, na trirazrednicah 75 in na čveterorazrednih šolah 100 gld. na leto. Nadučitelji na čveterorazrednih šolah na Kranjskem imajo navadno 600 gld. (da-si v postavi to ni izrečno utemeljeno), 100 gld. opravilne doklade in prsto stanovanje. Ako bodo doživeli še kakih 5 starostnih doklad, imeli bodo torej 700 in $(5 \times 40) 200$ gld., t. j. 900 gld. plače, po vrh še prsto stanovanje. Ti edini bodo torej na svoje stare dni imeli tako plačo, kakeršno imajo najnižji uradniki. Vsi drugi so na slabšem. Ako hočejo le nekoliko kakor omikani državljani živeti, ogledati si morajo po postranskih zaslužkih. A, to je britko in škoduje kolikor toliko pravemu učiteljskemu poklicu in šoli. Veliko boljše bi bilo, da bi bila državna šolska postava v začetku za najnižjo učiteljsko plačo določila kacic 600 gld. in prepovedala vse postranske službe učiteljem. Ali o tem tarnati, ne pomaga, in zdanji učiteljski rod menda ne bode doživel, da bi država izpremenila določbe o učiteljskih dohodkih; še deželni zbori se ne bodo radi lotili tega vprašanja. Kranjski deželni zbor je marveč naravnost dovolil nekatere postranske službe, s katerimi naj si učitelji boljšajo svoje pičle dohodke. Mej temi dovoljenimi postranskimi služki so 1. tako imenovane posebne učne ure, ki so nekdaj veliko pripomogle učiteljem, zlasti po večjih mestih. Dandanes se je menda to skrčilo popolnoma. Učitelji so že tako z učnimi urami preobloženi, da nimajo noben dan pripravne proste ure za tako vkupno ponavljanje. Pa ta potreba je tudi prenehala in stariši so jo sami opustili, ko vidijo, da se marljivi otroci, naj si že bodo revnih ali bogatih starišev, dovolj naučé v navadnih šolskih urah.

Druge postranske službe naj učitelj le tedaj opravlja, če ne zamuja zavoljo njih šole, in če se strinjajo z učiteljskim stanom. Taka služba je posel orglavca. Da je učitelj orglavec, to želí v mnogih slučajih duhovnik in občina. Gojitev petja in godbe je bila od nekdaj združena z učiteljskim stanom; zato naj se učitelj nikakor ne brani orglanja, ako je za to sposoben in če ima čas in če je za ta večkrat prav trudapolen posel tudi primerno plačan.

Preveč obložen s postranskimi posli ne sme biti učitelj; kajti v svojih prostih urah, kolikor jih ima, naj se dalje izobražuje; tudi si mora nekoliko počitka privoščiti, da njegov duh ne opeša, in da si bolezní na glavo ne nakoplje. Če bodemo omenili v sledečem še nekaj postranskih učiteljskih zaslužkov, moramo kar naravnost obstati, da

smo s tem že nekoliko pristranski in da z ozirom na šolske koristi naopačno govorimo. Omenjamo namreč, da si sim ter tje učitelj nekaj krajcarjev prisluži s tem, da opravlja pisarije občinskega tajnika. To se le nekoliko opraviči, ako namreč občina družega sposobnega človeka za odmerjeno odškodnino dobiti ne more. Učitelju pa naklada ta posel v velikih občinah toliko bremena, da mora za to rabiti ponočne ure. Opravljanje tacega posla pa ima za šolo in učitelju včasih tudi dober umstven uspeh, kajti s tem učitelj spozná in vodi vse važne občinske zadeve in lahko vpliva kaj v zadevi duševnega napredovanja. K postranskim opravilom učiteljevim šteje se tudi tù pa tam kakova agentura te ali une zavarovalne družbe. Tak posel je učiteljskemu stanu večkrat spotikljev, zlasti če zastopa učitelj nereelno družbo, ali če se prigodí, da propade tudi prej spoštovana družba, in da zavarovanci kaj izgubé. Radi tega se ne svetuje naravnost, da bi učitelj bil agent takih zavarovalnic; vsaj se odstotki za ta posel kaj pičlo odmerjajo.

Kar bi pa učiteljem zeló priporočali, je to, da se v prostih urah pečajo z umno sadjerejo in čebelorejo. Ti panogi kmetijstva, zlasti pa sadjarstvo, se kaj prilegate učiteljskemu stanu. Materijelno mu gotovo škodovali ne boste, če se bode le količkaj previdno in pridno ž njima bavit. Nasprotno mu utegneta še kakšen krajcar dobička prinašati. Z vsemi naštetimi službami si bode kranjski učitelj le toliko prislužil, kolikor za vsakdanji kruh potrebuje; še primankovalo mu bode, ako je slab gospodar. Prihraniti si pa kranjski učitelj z vsemi svojimi dohodki nikakor kaj ne more, ako hoče svojemu stanu le nekoliko primerno živeti. Ali vender je učiteljeva dolžnost, da skrbi tudi za prihodnost svojo, za bodočnost svoje družine, svoje soproge in svojih otrok! Dolžnost njegova je, da se preskrbi za slučaj bolezni in druge nesreče, da skrbi, kaj bode po njegovi smrti z otroci in ženo, in tudi za ta slučaj, kakšen kruh bodo njegovi otroci jedli, ko odrastejo.

Na vsak način mora tudi učitelj gledati, da spravi svoje otroke mej boljši svet, da pošlje svoje sinove v višje šole, v učiteljišča, v srednje, obrtnijske ali kmetijske učilnice. To že zmore učitelj navadno tudi s svojimi dohodki. In ako je učitelj svojega sina vsaj nekoliko v srednjih šolah izšolal, storil je svojo dolžnost kot omikan oče. Večje skrbi mu nalagajo dekleta. Za njihovo omiko zadostuje skoroda dobra ljudska šola, zlasti če se za njih previdno vzgojo in izobraženost briga poleg očeta, učitelja, še omikana mati. Znano pa je, da je pri dekletih poleg omike treba še nekaj, kar se pod palcem prijetno čuti. Tudi za to skrbé dobri stariši. Toda kje to dobiti, ko se prihraniti kaj ne more? Iz te zadrege pelje še ena pot, katera človeka nekako sili varčevati in štediti. To so zavarovalne družbe; in k solidnim zavarovalnim družbam pristopiti, svetujemo tudi učiteljem. V tej zadevi pa je za kranjske učitelje najboljše, da pristopijo h kranjskemu „vdovskemu učiteljskemu društvu“. Glejte tovariši kranjski! Pisatelj teh vrstic je že tri leta pri tem društvu. Recimo, da ga smrt pobere, pa se njegovi družini v denarnem obziru ne bode tako hudo godilo, kajti poleg pokojnine iz javnega penzijskega zaklada dobivala bode vdova 100 gld. otroci (5) pa po 25 gld. na leto od „vdovskega društva“. Ali 225 gld. ne bode lepa podpora! Ostane le še nekaj vprašanj rešiti: Kakó bi prišel učitelj, da bi svojim hčeram pripravil nekaj dote, v slučajih, ko bi se omožile pred ali po smrti očetovi. Naj zavaruje učitelj koj mlado svojo hčerko pri zanesljivem društvu, in kot tako bi si jaz dovolil na tem mestu priporočati „uradniško društvo“ („erster allg. öster.-ung. Beamtenverein“) v Beči. To društvo je zeló bogato in ima pri raznovrstnem zavarovanju, kakor pravi in dokazuje najnižje tarife. To pa je tudi jako verjetno, kajti društvo šteje neizmerno število družabnikov, (raznovrstnih uradnikov, profesorjev, učiteljev itd.), od katerih je moral vsak plačati dva gld. društvenine, ki je z obrestimi vred narastla do velikega kapitala. Če učitelj k temu društvu

pristopi, plačati mu je dva gld. udnine, potem se pa lahko udeleži pri katerem kolem oddelku društvenega delovanja.

Ako ima hčerko, lahko je zavaruje za neko svoto, recimo 500—2000 gld., katere naj ona potegne, kadar bode stara 20 ali 24 let. V ta namen mu ne bode veliko na mesec plačevati. Lahko pa tudi učitelj svoje življenje na vse mogoče načine avaruje. Svetovati je pa posebno učiteljem ljudskim, katerim se predplače ne privoljujejo, če so še tako potrebni, da pristopijo k „štedilnemu in posojilnemu konzorciju“ tega društva. Pri tem oddelku plačuje ud uradniškega društva po nekaj forintov (2 for.) na mesec tako dolgo, da znaša njegov delež 50 gld. Od tega zneska dobiva obresti in je deležen dobička pri konzorciju. Poleg tega pa ima pravico, da mu konzorcij posodi v potrebi primerno svoto, ako ima še zanesljivega poroka.

Kaj dobro je tudi, da se ud uradniškega društva udeležuje pri bolniško-podpornem oddelku njegovem. Družabniki tega oddelka plačujejo neko svoto na mesec ali leto, a v slučaju bolezni dobé podporo v denarjih in brezplačno zdravniško pomoč.

Pri uradniškem društvu, ki daje tudi drugovrstne podpore svojim udom, štipendije za toplice in podpore za šolske potrebščine, je udeleženih že veliko avstrijskih učiteljev. Iz najnovejšega poročila tega društva posnamem, da je 1884. l. 1636 oseb iz učiteljskega stanú pogodbe sklenilo z uradniškim društvom in te so zavarovale 1,104.482 gld. kapitala in 2968 gld. rent. Od kar je uradniško društvo, izplačalo je za 301 umrlim učiteljem 349.070 gld. Za ta kapital so bili pa vsi le 66.030 gld. zavarovalnine vplačali. Razen tega so se delile dobrote tudi učiteljem. L. 1884. je dobilo 25 učiteljev topliških podpor za 1660 gld., 22 učiteljev za šolske potrebščine 650 gld. in za druge podpore se je učiteljskim društvnikom izplačalo 756 gld. lanskega leta. Dobro je torej, ako posamezni učitelji k temu društvu pristopijo, zlasti če se držé obljubljenih obrokov pri vplačevanju. To je pa pri slabo plačanih kranjskih učiteljih le tedaj mogoče, ako se obvežejo, da majhne majhne svotice v mesečnih obrokih plačujejo.

Veliko boljše je pa, ako učitelji pri posameznih učiteljskih društvih sklenejo, da pristopijo k uradniškemu društvu, kajti potem doneske pobira od učiteljev vodstvo učiteljskega društva, ki dobiva za to nekaj procentov.

Zdaj je v Avstriji poleg velikega števila posameznih učiteljev pristopilo korporativno k uradniškemu društvu že 10 učiteljskih društev, namreč: 1. nemško-deželno učiteljsko društvo v Liberci, 2. koroško učit. društvo v Celovci, 3. učit. društvo v Pottendorfu, 4. učit. društvo „Volksschule“ v Beči, 5. učit. društvo v Opavi, 6. učit. društvo v Črnovici, 7. mor. učit. društvo v Brnu, 8. pedagog. družba v Opavi, 9. dol. avstr. dež. učit. društvo v Beči, 10. učit. društvo v Salzburgu in 11. učit. društvo v Lincu. — Vse te zadeve na drobno razlaga knjižica, katero je spisal pod naslovom: „Zur Selbshilfe der Lehrer“ mešč. ravnatelj Kopecki v Beči. To knjižico dobí slehern brezplačno, če se za-njo oglasi pri uradniškem društvu v Beči. (IX. Kollingasse 15). To društvo tudi ponuja učiteljem prejšnje letnike svoje (obširne knjige) „Die Dioskuren“ brezplačno. Ima pa uradniško društvo v glavnih mestih vsake dežele svoje lokalne odbore, ki imajo velik delokrog in veliko denarja premetejo. Pri Ljubljanskem lokalnem odboru je bil predsednik pokojni deželni šolski nadzornik g. R Pirker. Zdaj pa predseduje temu lokalnemu odboru namestnik, g. J. Smolej, zdanji deželni šolski nadzornik.

I. L.

Časnikarstvo in umetnost.

— „**Ljubljanski Zvon**“ ima v I. številki to-le zanimljivo vsebino: 1. Gorázd: Mi vstajamo Pesem. 2. Dr. Fr. Detela: Véliki grof. Zgodovinski roman. 3. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 22. Pod hruško. 4. Jos. Starè: Pisma iz Zagreba. IX. 5. J. Stritar; Pravo junaštvo! Podoba iz kmetskega življenja. 6. Ivan Šubic: Nekoliko črtic o krvi naši. 7. J. K.: Pastir in vila. Balada. 8. Fr. Wiesthaler: Slavni Slovenci. I. Dr. Jakob Zupan. 9. Svojmir: Drobne péсни. 1. 2. 10. Janko Kersnik: Agitator. Roman. 11. Jos. Vesel: »Križanje Krista«. 12. Književna poročila: I. S. R. Werianđ de Graz. 13. Ivan Franke: Umetniške starine na Gorenjskem. 14. * Petdesetletnica pesmi »Hej Slovani«. 15. — Slovenski glasnik. 16. Janko Kalan: Šah. — »Ljubljanski Zvon« stoji za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. Priporočamo ga prav živo slovenskemu učiteljstvu.

— „**Slovan**“ je prišel letos v krasni obliki na dan. Prinesel je prav lepe podobe: knezofskof dr. Pogačar, Rojstvo Kristusovo (slika al fresco) v novi stolni cerkvi Djakovski in Slap Savice. Pisava je gladka in jedrnata. List izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca in stane za četrt leta samo 1 gld. 15 kr.

— „**Ljudska knjižnica**“. Ravnokar došel nam je v roke I. zvezek »Ljudske knjižnice«, katera je jela izhajati pod uredništvom g. Lavoslava Kordeža v Leonovi tiskarni v Mariboru. »Ljudska knjižnica« namenjena je, kakor se čita v predgovoru prvega zvezka, prostemu ljudstvu, posebno pa odrasli mladini, kateri je živo potrebno, da se učí gladke, pravilne slovenščine, ter se z berilom zabava in izobrazuje. »Ljudska knjižnica« izhajala bode na lepem papirji in v prijetni vnianji obliki vsak mesec v dveh po štiri tiskane pôle obsezajočih snopičih ter prinašala v vsakem snopiči po jedno povest. Prvi snopič prinaša povest »Mladi Ladis«, katero je po K. Landsteinerjevi »Der Grossbauer« prosto poslovenil J. S. Gombarov. Cena »Ljudski knjižnici« je tako nizka, kakor nobeni slovenski knjigi, stane namreč za četrt leta 48 kr., za pol leta 90 kr., za vse leto 1 gld. 70 kr. s poštnino vred. Posamezni snopiči pa se dobivajo s poštnino za 8 kr., brez poštnine za 6 kr. Priporočamo jo odrasli mladini in vsem učiteljskim knjižnicam.

— „**Popožni vzdih**“, latinska maša za sopran, alt, tenor in bas z dodanim spremljevanjem na orgljah, uglasbil † Avgust Armin Leban, c. kr. učitelj na vadnici v Gorici, izišli so ravnokar. Ta maša je zložena v edino splošno ugajajočem národnocerkvenem duhu, in bolj kakor katero drugo glasbeno delo Avgusta Lebana kaže, da je imel prerano umrli skladatelj res »gorko čút in lep melodijozen talent«, kakor se je o njem izrazil sam slavni muzikalui kritik profeso. Dr. Ed. Hanslik. Gledé harmonizacije v tej maši piše znani glasbenik, g. Danilo Fajgelj, sledeče: »Harmonizacija je na kacih mestih naravnost drzna, a po vsem pravilna ter kaže, s kakšno lahkoto je Avgust Leban premagaval harmonične zapreke brez škode lepoglasja. Maša je vredna, da se pridno študira«.

Mašo prodaja izdajatelj g. Janko Leban, učitelj v Lokvi, (Corgnale, via Divača) po 1 gld. Priporočamo jo vsem, ki se pečajo z lepim cerkvenim petjem.

D o p i s i.

S Štajerskega. Slovenske novine poročajo slednji čas, da se je v Ljubljani užé osnoval odbor za priredbo občeslovenskega društva v podporo slovenskemu osnovnemu šolstvu. Slednji čas je užé tudi, da se kaj pozitivnega ukrene v paralizovanje zloglasnemu delovanju preznanega »Schulvereina«. Res, da bi to šolsko (?) društvo ne opravilo mnogo, da bi učitelji, službujoči v slovenskih Štajercih, bili povsem možjé značajni ter verno udani rodu svojemu. A bodimo odkritosrčni — samospoznanje je prvi korak k poboljšanju — temu ni takó! Nastavljenih je nekaj učiteljev po Spodnjem Štajerskem, ki kaj intimno koketirajo z nemškim »Schulvereinom« ter se povoljno dajo uporabljevati v lé-tega društva nenaravnstvene naméne. Da je to istina, ni nam treba ravno navajati dokazov; vsakdanja izkušnja nas o tem dosta poučúje. Sicer mogli bi objaviti marsikaj, kar drastično označuje »pedagogično« rutino in milo skrb dolenjštajerskih nekaterih prevelikih prijateljev tega tujega društva. Sicer bi o tem nenaravnem podjéti še lahko mnogo povedali, a zdaj si želimo le prav brzo ustanovitev občeslovenskega šol. društva ter njega uspešen vpljiv na vse slovensko šolstvo in učiteljstvo!

»Popotnik«, list za šolo in dom, pričel je letos svoj 6. tečaj. List izvrstno ureduje g. M. J. Nerat, nadučitelj slov. šole v Mariboru, Reiserstrasse, št. 8. Ta gospod pa je prevzel z letošnjim letom »Popotnika« tudi v lastno režijo. Želimo mu mnogo uspeha pri trudapolnem podjetju ter upamo tudi, da ga bode vesolno slovensko učiteljstvo krepko podpiralo. Sodrugi, marsikak izmej vas si morda za isto ceno, katero ima »Popotnik« — stane na leto 3 gld. — vzdržuje tuji list, ki zna biti niti prijazen ni našim težnjam itd, in ki tudi dejansko možno ne prinaša dosti haska, — opustite ga torej na ljubo domači stvari ter žrtvujte isto svôto v procvit domačega šolstva in književstva ter pomozite vrlemu sodrugu do tega, da mimo vseh drugih težkoč ne bode trpel še materijalne škode. Svoji k svojim!

Prva številka letošnjega »Popotnika« prinaša mimo drugih zanimivih šolskih stvari tudi pričetek zgodovino-slovne in slovstvene razprave: »Leopold Volkmer, veseli pevec slovenskih Góric«. Sestavek tá izšel bode vse leto ter dodelan bode odličien prinós zgodovini naše slovesnosti. Da bode ves spis izvrsten in strokovnjašk, zato nam je porok njega spisovatelj, učeni in po mnogih spisih slov. razumništvu užé poznani prof. dr. Jože Pajek. — Dragi sobratje! sezite torej po slovenskih šolskih listih — po »Učit. Tovarišu« in po »Popotniku«, ter storite s tem svojo dolžnost, sebi v čast in slavo, dobri vaši stvari pa v korist in prospéh! *Slamoštev.*

Od Šent-Jarneja na Dolenjskem, v dan 22. jan. S tužnim srcem naznanjam žalostno novico, da je včeraj ob 7 uri zvečer umrl naš občespoštovani predsednik krajnega šolskega svéta, deželni poslanec, grajščak v Gracerjevem Turnu, gosp. Karol Rudež. — Že v začetku, kar so bili izvoljeni krajni šolski svéti, je bil v tem svétu, in je mnogo, mnogo dobrega storil naši šoli. Skrbel je, da se je šola razširila v trirazredno, da se je šolsko poslopje popravilo in predelalo, da se je napravilo mnogo lepih šolskih pripomočkov. Vpisal je šolo kot dosmrtni ud v »družbo sv. Mohora« in v »Matico Slovénsko«. Vsako leto je daroval lep donesek šoli, da so se učencem dajale knjige i. dr. Pa ne samo dejansko, temuč tudi s svojim lepim vzgledom je podpiral šolsko vzgojo. Bil je izvrsten gospodar, sadjerejec in vsakemu dober svetovalec. Preobširno bi bilo opisovati vse njegovo blagonosno delovanje: Bil je značajan, požrtvovalen, nemahljiv rodoljub, blag, vzoren oče, ljubeznjiv soprog, zvest prijatelj, visokodušen dobrotnik, ne-sebičen pospeševatelj in podpiratelj vsega národovega napredka, vzor poštenosti. — Pokojnik je bil rojen 1831. l. v Ribnici, kjer so bili njegovi roditelji lastniki tamošnje grajščine.

Pogreb je bil v 24. dan t. m. Zbrala se je obila množica iz mest, trgov in vasí, da blagemu pokojniku izkaže zadnje spoštovanje. Na grobu govoril je gosp. dr. K. Slanec prav ganljivo. Marsikatero okó zalivale so obile solzé, solzé hvaležnosti, ljubezni in spoštovanja. Naj mirno počiva blagi, pošteni mož!

Od Šent-Mihela na Dolenjskem. Sliši se, da šolske sestre nameravajo tukaj sezidati novo dekliško šolo že prihodnjo pomlad.

Iz Tujnic. Slavno »Vrtčevo« založništvo je blagovolilo iz podpore slavnega deželnega odbora »Vrtee« 1883. l. naši šoli brezplačno poslati. Za ta dar zahvaljujeta se v imenu tukajšnje šolske mladine slavnemu deželnemu odboru in slavnemu založništvu omenjenega lista.

Anton Gerkmán,
predsednik.

J. Nep. Jeglič,
učitelj.

Iz Ljubljane. (C. kr. deželna vlada Kranjska in hranilnica Kranjska.) Hranilnica Kranjska je pri občnem zboru dné 29. maja 1884. l. sklenila: 1. da iz svojega rezervnega zaklada napravi in vzdržuje čveterorazredno zasobno deško ljudsko šolo v Ljubljani z nemškim učnim jezikom, 2. da zagotovi 50.000 gold. družtvu, ki bi imelo smoter graditi cena in zdrava stanovanja za delavce v Ljubljani, ali pri Ljubljani — ter je v 30. dan maja 1884. l. vložila prošnjo, da se ti ukrepi potrdijo. C. kr. deželna vlada Kranjska pa z odločbo z dné 15. preteč. m. teh ukrepov ni potrdila. Gledé nemške ljudske šole poudarja se v dobro osnovanih nagibih posebno to, da zdaj ni potrebe za tako zasobno šolo, kajti mestna občina Ljubljanska dobila je také že nalog, da do začetka šolskega leta 1885/86. v Ljubljani napravi javno ljudsko šolo za dečke in za deklice z nemškim učnim jezikom. Zaradi tega ni treba zasobne ljudske šole, kakeršno je nameravala hranilnica. Ako pa ni potrebe, bi taka šola tudi ne bila niti dobrodejna niti obče koristna, zatorej se tudi rezervni zaklad po določbah §. 12. hranilničinega regulativa in po §. 20. Kranjske hranilnice pravil v to porabljeni ne sme. Sicer je pa hranilnici na prosto voljo, da po razmerah rezervnega fonda podpira mestno občino Ljubljansko, kateri bode nemška ljudska šola gotovo veliko stroškov prizadevala. Kar se pa tiče 50.000 gld. za delavska staníšča, je deželna vlada tudi temu ukrepu odrekla svoje potrdilo, ker društva, kateremu bi se ta

vsota naklonila, do zdaj niti ni, in ker se tudi dotična pravila niso predložila, torej nedostaje jamstva, da bi se omenjeni znesek porabljeval za določeni namen. — Odločba ta z obširnimi in temeljitimi nagibi dostavila se je mestni občini Ljubljanski, c. kr. deželnemu šolskemu svétu in hranilnici. Slednja ima še štiri tedne časa, da predloži priziv na ministerstvo notranjih zadev, od koder pa se je nadejati jednake zanikavne odločbe.

(„Sl. N.“)

— Slovenski otročji vrt bode se po sklepu mestnega odbora napravil v Ljubljani. Ta vrli sklep (po predlogu mestnega odbornika g. Hribar-ja) veselo pozdravljamo ter želimo, da bi se to novo otročje zabavišče tako uredilo, da bi bilo otrokom slovenskih roditeljev prava priljubljena zibel — po šegi in navadi — vsa domača.

— Nemška ljudska šola v Ljubljani se bode tudi po sklepu mestnega odbora brez ugovora ustanovila. Mestni magistrat ima nalog, da vse potrebno ukrene, da se soglasno z naročilom c. k. deželnega šolskega svéta ta šola začénja začetkom šolskega leta 1885/86. S tim sklepom je tedaj tudi národnim mestnim šolam odprta pot naravnemu poučevanju t. j., da se bode po vseh razredih poučevalo v slovenskem materinem jeziku, in da se bode nemščina kot učni predmet začénjala učiti namesto prvo še le tretje šolsko leto. Mestne ljudske šole bodo zdaj, kar se tiče uka v slovenščini in nemščini, veliko na boljsem, kakor do zdaj, ker se bodeta oba jezika učila po naravni poti — od znanega do neznanega, od lehkega do težjega. Vsakemu svoje!

— Gospod profesor Fr. Šuklje je odšel na svojo častno službo na Dunaj, in tako je zdaj v c. k. deželnem šolskemu svétu izpraznjeno mesto zastopovalca Ljubljanskega mesta. Mnogo se ugiblje, koga bode srenjski odbor poslal na to važno mesto, pa do zdaj se še ni ničesar odločilo. Nadejamo se, da bodo naši gg. mestni očetje o tej lepi pravici, ki jo tū imajo, najboljše ukrenili in v c. k. deželni šolski svét poslali moža, ki ni le samo dober govornik, temuč tudi previden šolski možak.

— Plača mestnemu učiteljstvu se je vsled ukaza sl. c. k. deželnega šolskega svéta s 14. jan. t. l., šte. 35., in po postavi z 28. dec. pretečenega leta (dež. zak. šte. I., §. 2. 1885. l.) v mestni blagajnici koncem meseca januarja t. l. ustavila, ter se od 1. ravno tega meseca nakazala pri normalnem šolskem zakladu. Mestno učiteljstvo bode tedaj od 1. febr. t. l. svojo tvorno plačo dobivalo pri deželni blagajnici.

— Prva polovica šolskega leta v tukajšnjih srednjih šolah in na c. k. izobraževalnici za učitelje in učiteljice bode se sklenila z zahvalno sv. mašo 14. t. m., in druga polovica šolskega leta začénjala se bode 18. t. m.

— Gospod svetovalec c. kr. deželne vlade in ud c. k. deželnega šolskega svéta Jan. Hočevár je pretečeni teden na poti na svoj dom tako nesrečno pal, da si je nogo zlomil in tudi na roki poškodoval. Bog daj spretnemu poročevalcu kmalu zopet zdravje!

— Peč se je podrla v I. razredu prve mestne deške ljudske šole, in zaradi tega so imeli učenci tega razreda dva dni počitnice, kar jim je sicer v slabem vremenu in mrazu ravno ugajalo. Zares, zadnji čas pa je že, da se za to šolo dobé boljši prostori in boljša oprava, kakor jo ima zdaj.

— **Imenik** šolskih oblastev, učiteljev in učiteljic na Kranjskem, bode še ta teden donatisnjen, in se bode udom »Slovenskega učiteljskega društva« brezplačno razpošiljal.

Razne stvari.

— **Avstrijsko šolstvo.** Leta 1881. — 1882. bilo je v Avstriji tostran Litave: a) visokih šol; 7 vseučilišč sè 927 profesorji in 9766 slušatelji; 6 tehničnih visokih šol sè 337 profesorji in 2641 slušatelji; 1 gospodarska visoka šola sè 39 profesorji in 511 slušatelji; 2 montanistični akademiji sè 29 profesorji in 188 slušatelji; 6 trgovinskih akademij sè 96 profesorji in 1284 slušatelji; 2 umetniški visoki šoli sè 36 profesorji in 430 slušatelji; 46 teologičnih zavodov sè 247 profesorji in 1591 bogoslovci. b) Srednjih šol: 129 gimnazij sè 2535 profesorji in 40.993 dijaki; 35 realnih gimnazij sè 657 profesorji in 9632 dijaki; 80 realk sè 1415 profesorji in 15.251 dijaki; 42 izobraževališč za učitelje sè 602 profesorji in 6558 pripravniki; 28 izobraževališč za učiteljice sè 390 profesorji in 3131 pripravnicami. c) Drugih javnih zavodov za pouk in vzgojo: 52 trgovinskih šol s 278 učitelji in 5776 učenci; 345

obrtniških šol se 1516 učitelji in 31.754 učenci; 191 pevskih in godbenih šol se 539 učitelji in 68 gospodarskih in gozdarskih šol se 391 učitelji in 2172 učenci; 5 montanističnih šol se 9 učitelji in 83 učenci; 4 živino-zdravniške šole se 26 učitelji in 458 učenci; 14 šol za babice se 19 učitelji in 664 učenkami; 3 šole za plavanje se 23 učitelji in 80 učenci; 282 šol za ženska ročna dela se 485 učiteljicami in 12.617 učenkami; 342 raznih drugih zavodov za pouk in vzgojo se 263 učitelji in 19.238 učenci; 15.788 meščanskih in ljudskih šol se 51.171 učitelji in 2.505.118 učenci. Na Kranjsko odpade od teh šol: 1 bogoslovski zavod se 8 profesorji in 49 bogoslovci; 4 gimnazije se 60 profesorji in 931 dijaki; 1 realka se 20 profesorji in 203 dijaki; 1 izobraževališče za učitelje se 12 profesorji in 126 pripravniki; 1 izobraževališče za učiteljice se 11 profesorji in 73 pripravnicami; 2 trgovinski šoli se 18 učitelji in 185 učenci; 6 obrtniških šol se 21 učitelji in 445 učenci; 1 pevska in godbena šola se 7 učitelji in 92 učenci; 1 gospodarska in gozdarska šola se 4 učitelji in 12 učenci; 1 živino-zdravniška šola se 3 učitelji in 6 učenci; 1 šola za babice se 2 učiteljema in 15 učenkami; 8 drugih različnih zavodov za pouk in vzgojo se 63 učitelji in 491 učenci; 263 meščanskih in ljudskih šol se 750 učitelji in 43.476 učenci.

— **Šolstvo v Bosni in Hercegovini.** V avstrijski delegaciji poročal je v dan 5 novembra preteč. l. minister pl. Kallay o šolstvu v Bosni in Hercegovini sledeče:

„Šolstvo razvija se v posednih deželah le polagoma. Glavni vzrok temu je, da ljudje ne stanejo vkupno, temveč so hiše v posameznih soseskah zelo razstresene. Šolsko obiskovanje je torej zelo težavno, in zaradi tega dozdaj še ni mogoče misliti na to, da bi se otroci silili v šolo. Pri vsem tem šolstvo vendar napreduje.

Vsa dežela šteje zdaj 140 ljudskih šol. Od teh je 15 letos na novo ustanovljenih. Od vseh teh šol je 64 občnih, 76 pa konfesijonelnih. Vkup poučevalo se je v teh šolah 8745 učencev, in sicer v občnih ljudskih šolah 4442, v konfesijonelnih pa 4308.

Število šolo obiskujočih je naraslo letos za 631, število šolo obiskujočih Mohamedanov pa od 443 na 723, kar je vsakako veliko, ker Mohamedani, dasiravno so imeli prej tudi veliko konfesijonelnih, če tudi slabih šol, niso posebno veliko marali za pouk.

Na vseh šolah poučuje zdaj 151 učiteljev in 49 učiteljic. Od teh ima 132 spričevala učiteljske sposobnosti. Da je šolstvo zdaj na tako nizki stopinji, krivo je tudi veliko pomanjkanje učiteljev. Upati smemo, da dobí dežela po pripravnici, ki se je ustanovila v Serajevem, dovolj učiteljskih moči.

Vsota troškov znaša za občne ljudske šole 68.321 gld. Od te vsote plača država 32.800 gld.; ostanek plačajo soseske. Za konfesijonelno šolo znašajo troški 45.137 gld. Cerkvene soseske plačajo od te vsote 26.000 gld.; drugo pa država.

Letos otvorila se je v Serajevem tudi meščanska šola. Kake uspehe bode imela, pokazala bo prihodnost. Na gimnaziji v Serajevem otvoril se je letos peti razred. Ta šola šteje zdaj 164 učencev.

— j —

Šolstvo na Dunaji. Dunaj ima 31 meščanskih šol in 104 ljudskih. Učiteljev je 1232 in 919 učiteljic; šolskih otrok je 72.312, in sicer: 35.080 dečkov in 27.232 deklic.

Šolstvo na Kranjskem. Na Kranjskem je 269 ljudskih šol, in sicer: 174 enorazrednic, 51 dvorazrednic, 14 trirazrednic, 26 čveterorazrednic in 3 peterorazrednice. Mej temi je 20 nemških, 231 slovenskih in 18 slovensko-nemških. Šolskih otrok je 57.356.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Anton Coriary, potrjen uč. pripravnik, je dobil podučiteljevo službo v Pliberci na Koroškem. G. Peter Krauland, potrjen uč. pripravnik, je zač. učitelj v Koprivniku na Kočevskem.

Listnica opravištva. Gosp. J. B. v S.: 3 gld. vzprejeli a vknjižili za l. 1884., ker je bilo še na dolgu. — Gosp. J. P. v V.-L.: Udajamo se Vašemu zagotovu. — Gosp. J. H. v Št. L.: V redu, kakor nam pišete. — Gosp. J. N. J. v T.: 1 gld. 50 kr. za drugo polovico 1882. l. hvaležno vzprejeli; zdaj vse v redu. „Tovariš“ plačan do 1. julija 1885. l. — Gosp. Iv. K. v S.: 1 gld. 50 kr. vzprejeli in vknjižili za prvo polovico 1885. l. Na dolgu ostane zmirom še druga polovica 1882. l. in celo 1883. l., tedaj skupaj 4 gld. 50 kr. — Gospodičina T. S. v G.: Naročnina za tekoče leto plačana. — Gosp. Š. V. v P.: Zdaj „Tovariš“ plačan do 1. julija 1885. l.